

ALİ ASLAN

15 Temmuz ve başkanlık sisteminin önemi

1 5 Temmuz vakası, güvenlik ve sivil bürokrasiye sızmış bir örgütün uluslararası destekle siyaset kurumunun hedef almasıydı.

Daha önce 2013'te Gezi'de sokak ve 7 Haziran seçimleriyle "Türkiyelilik" ile siyaset kurumu üzerinden siyaset kurumunu hedef alan siyaset-dışı aktörler, bu sefer Türk siyasetinin kalbini oluşturan bürokrasi kanalından hareket ettiler. Keza bürokrasi, Tanzimat'tan itibaren, özellikle de 1909'da 31 Mart darbesinin ardından [Türkiye](#)'de iktidara ulaşmanın ve elde tutmanın en etkin yolu olageldi. **Bunun temel sebebi, ülkede siyasi düzenin ve kurumsallaşmanın bürokrasi merkezli olmasıdır.**

Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950'ye kadar siyasi lider Mustafa Kemal ve bürokrasi sınıfı ülkeyi mutlak bir şekilde kontrol ettiler.

1950'den itibaren çok-partili demokratik düzene geçilmesiyle toplum siyasi seçkinler, yani siyaset kurumu üzerinden iktidarda söz sahibi olmaya başladı. **Ancak 1960 darbesinden sonra tesis edilen vesayetçi düzen siyasi seçkinlerin iktidardan fazla pay almasına müsaade etmedi.** Bürokrasi merkezli bir kurumsallaşmanın -bu 1980 darbesinden sonra daha da bürokrasi lehine güçlendiböyle bir sonuç vermesinden daha doğal bir şey olamazdı.

Her ne kadar siyasi düzen bürokrasi merkeze alınarak dizayn edilmiş olsa da bunda siyaset kurumunun kendi iç problemlerinin payı da göz ardı edilemezdi. Siyaset kurumu bürokrasinin hegemonyasına uyumlu şekilde parlamenter sistem temelinde düzenlendi. Buna göre siyaset kurumu üç güce bölündü. **Bunlardan biri yargıydı ve yargının temel işlevi Kemalist vesayetlin bekçiliğini yapmak, rejimin kırmızı çizgilerini zorladıklarında siyasi seçkinleri hizaya çekmekti.**

Diğer ayakları, yasama ve yürütme güçleri oluşturdu. Yasama ve yürütme tek bir çatı altında parlamentoda toplanıyordu.

Parlamentonun yarısını ya da biraz daha azını bürokratik seçkinlerin temsilcisi konumundaki siyasi partiler -CHP çizgisive merkez sağdaki kariyerist siyasi seçkinler alıyordu. Bu siyasi çizginin -Bülent Ecevit'in CHP Genel Başkanı olduğu dönem bir kenara bırakılacak olursa- ana misyonu siyaset kurumunun bürokratik seçkinler lehine felç edilmesiydi.

Siyaset kurumunun bir başka sorunu ise, bürokratik merkeze karşı genellikle çevrenin tepkisel ve sert ideolojik siyasi oluşumların peşine takılmasıydı. Milli Görüş hareketi çevreyi tutsa da, aşırı ideolojik çizgisi nedeniyle hem toplumsal çevrenin partisini bürokratik vesayet karşısında harcanması kolay bir aktöre dönüştürüyor hem de yeterince kiteselleşemeyerek ciddi bir tehdit oluşturamıyordu.

Diğer yandan toplumsal çevrenin temsilcisi konumunda olan ve pragmatist bir siyasi çizgi tutturarak kiteselleşen partiler de lider merkezli yapıları nedeniyle kısa ömürlü ve geçici olma özelliği taşıymaktaydı. Liderin siyasi ya da biyolojik ömrünün sona ermesiyle sınırlı olan bu meydan okuyuş, siyasi düzenin yapısal dönüşümü için gerekli ivmeyi yakalayamıyordu.

Adnan Menderes'in Demokrat Parti'si ve Turgut Özal'ın Anavatan Parti'si buna örnek teşkil etmektedir.

Başka bir sorun ise toplumsal çevrenin iradesinin temsilinde yaşanan siyasi parçalanmaydı.

Bunda en büyük pay [MHP](#)'ye düşmektedir.

MHP toplumsal çevreyi temsil eden ama aynı zamanda alt ve orta bürokratik kademelerdeki mensupları sebebiyle bürokratik seçkinlerle simbiyotik ilişkisi olan bir parti olageldi.

MHP'nin parlamentodaki varlığı bir yandan bürokratik seçkinlerin çevreye aşırı güç kullanmasını sınırlarken, diğer yandan da çevrenin bürokratik merkeze olan tepkisini yumuşatarak siyasi statükunun yeniden üretilmesi işlevi gördü.

2002'de başlayan AK Parti'li yıllar bürokratik seçkinlere karşı çevrenin ve siyaset kurumunun en büyük mevzii kazandığı dönem oldu. AK Parti, zaten harekete geçmiş yeni orta sınıfların önünü daha da açarak bürokratik vesayetin payandası konumundaki eski orta sınıflar karşısında önemli ölçüde sosyolojik eşitleme gerçekleştirmelerini sağladı. Bu, bürokratik vesayetin sosyolojik ayağının zayıflatılması adına çok önemli ve uzun süreçte ülke demokrasisine çok ciddi katkıları olacak bir adımdı.

İkinci olarak ise, bürokratik seçkinlere karşı siyaset kurumunun güçlendirilmesini ve demokratik siyasetin alanının genişletilmesini sağladı. 2007'de yapılan anayasa değişikliğiyle yürütmenin hükümetle beraber diğer önemli aktörü olan cumhurbaşkanlığı makamı bürokrasinin kontrolünden çıkarak siyaset kurumuna geçti. Bu tarihi adımı askeri ve yargı bürokrasisi üzerinde sivil siyasetin kontrolünü artıran bazı "reform" adımları takip etti.

Vesayetçi Kemalistlerden vesayetçi Gülenistlere

Ancak ne yazık ki 15 Temmuz, atılan reform adımlarının bürokratik vesayetin geriletilmesi adına önemli bir değişiklik yaratmadığı, bürokrasinin bir vesayetçi aktörden -Kemalistler- diğer bir vesayetçi aktöre -Gülenistler- geçtiğini gösterdi. Yaşananın bir reform süreci olmaktan çok uzak olduğu açıklık kazandı. Bunun üzerine 15 Temmuz'un hemen sonrasında üç aylık OHAL kararı alındı ve ikinci defa uzatıldı. OHAL'in hedefinde temel olarak uzunca bir süredir devlet içerisinde yapılanan FETÖ mensuplarının sökülüp atılması bulunmaktadır. Bazı yapısal değişiklikler pratiğe geçirilse de bunların ne denli kalıcı ve bütünlüklü olduğu netlik kazanmış değildir.

Gerçekten de sadece örgüt üyelerinin tasfiyesi ile sınırlı kalacak olursa, mevcut OHAL ülke siyaseti açısından sadece geçici bir çözüm sunmuş olacaktır. Kalıcı ve esaslı bir çözüm için gerekli olan siyasi düzenin bürokrasi üzerinden siyasete müdahalelerini sonlandıracak yapısal değişikliklerin hayata geçirilmesi, yeni bir kurumsallaşmanın tesis edilmesidir.

OHAL kapsamında siyasetin aldığı yeni hal, yani ülkenin KHK'ler ile yönetilmesi, siyaset kurumu da dahil olmak üzere tüm siyasi düzenin ciddi bir kriz içerisinde olduğunu gözler önüne sermektedir. MHP lideri Devlet Bahçeli'nin başkanlık sistemiyle ilgili bu haftaki açıklamaları haklı olarak bu duruma işaret etmektedir. Ülke yönetimindeki mevcut fiili durum ile hukuki durum arasındaki ayrışmanın uzun süre devam ettirilmesi, özellikle de OHAL'in sona ermesinden sonra, pek mümkün değildir. **Dolayısıyla, yeni**

bir anayasa ile birlikte ülkenin acilen kapsamlı bir reform sürecine sokulması ve yeni bir kurumsallaşmanın tesis edilmesi gerekmektedir.

Siyaset kurumunu merkeze almak

Bu kurumsallaşmanın başkanlık sistemi odaklı olması en makul yol olarak gözükmektedir.

Öncelikle, ülkenin yönetim sistemi 2014 cumhurbaşkanlığı seçimiyle birlikte parlamenter sistemden uzaklaşarak başkanlık sistemine yaklaşmıştır. Bu adımdan geri dönüş siyaseten pratik ve toplum nezdinde meşru olmayacağından, bu dönüşümün başkanlık sistemine doğru daha ileri taşınması yerinde olacaktır.

İkinci olarak, **15 Temmuz darbe ve işgal girişimi bürokratik vesayetin ölmediğini sadece form değiştirdiğini gösterdi.** Siyasi sistemin bürokrasi merkezli dizaynının ne denli tehlikeli olduğunu ortaya koydu. Başkanlık sistemi, siyaset kurumunu siyasi kurumsallaşmanın merkezine koyan bir düzen öngörmektedir.

Bürokrasi ile siyaset kurumu arasındaki dengeyi siyaset kurumu lehine çekerek olası darbe girişimlerinin önüne geçme imkanı sağlamaktadır.

Son olarak, 15 Temmuz'da darbecilerin öncelikli hedefi siyasi lideri, yani Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı etkisiz hale getirmektir. [Türkiye](#)'nin siyasi sistemi maalesef zorunlu olarak lider ekseni bir siyaset üretmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi bürokratik seçkinlere karşı toplumsal çevre ancak bir lider etrafında organize olarak varlık gösterebilmektedir. Başkanlık sistemi bu alanda önemli ve müspet bir yapısal kırılma gerçekleştirebilir.

Başkanlık sistemi, muhaliflerin temelsiz iddialarının aksine, Türkiye siyasetini lider ekseni olmaktan çıkarak kurum ekseni bir yapıya dönüştürme imkanı sunmaktadır.

Siyaset kurumunu merkeze alarak bürokrasiyi siyasi seçkinler karşısında zayıflatan ve parlamentoyu güçlendiren bir yapı arz etmesi sebebiyle, liderin rolü eskisine nazaran daha az kritik hale gelecektir. Kurum ekseni bir yapıda darbe girişimlerine daha az rastlanacak ve darbe girişimleri ülke siyaseti için daha az riskli hale gelecektir. Ve böylece, muhaliflerin de dilinden düşürmediği "ileri" demokratik bir siyasi düzeni mümkün kılacaktır.

***Yasal Uyarı:** Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Turkuvaz Medya Grubu'na aittir. Kaynak gösterilse veya habere aktif link verilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı ya da bir bölümü kesinlikle kullanılamaz.*

Ayrıntılar için lütfen tıklayın.

YAZARIN ÖNCEKİ YAZILARI

[Tüm Yazıları >](#)

- > **5 soruda OHAL karnesi (8.10.2016)**
- > **Batı FETÖ'nün arkasında mı? (10.9.2016)**
- > **Yeni bir dönemin eşliğinde (23.7.2016)**

SABAH

